

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

Rodinná politika

učební text pro studenty kurzu 5HP201 – Sociální politika

LS 2017/2018, Ing. Lucia Bartůsková, Ph.D.

Úvod

Rodinná politika jako součást sociální politiky představuje soubor aktivit státních i nestátních subjektů, jež směřují k podpoře rodiny. Rozsah a šíře záběru těchto aktivit jsou značné a přesahují do více oblastí života, proto označujeme rodinnou politiku za politiku průřezovou. Opatření rodinné politiky se neomezují pouze na finanční dávky v podobě peněžitě podpory v mateřství, rodičovského příspěvku, ale zahrnují veškeré činnosti, které přispívají k zlepšení tzv. „pro-rodinného“ klimatu ve společnosti. K tomuto účelu slouží aktivity pro podporu postavení a funkčnosti rodiny ve společnosti, vytváření příznivých okolností pro zakládání rodiny, finančního zabezpečení pro rodiny s nezaopatřenými dětmi, snazší harmonizace práce a rodiny, bydlení mladých rodiny, přístupu a motivace ke vzdělání a na trh práce a zajištění zdravotní péče v zákonem stanoveném rozsahu. Rodinnou politiku je nutno vnímat v širším kontextu zahrnující i takové oblasti jakou je jistě podpora aktivit v oblasti náhradní rodinné péče, ochrana ohrožených rodin, apod. Všechny vyjmenované aktivity a opatření by v ideálním případě měla komplexní a účinná rodinná politika zahrnovat.

Přes zaměření na veškeré aktivity, které rodinná politika může představovat, je nutné přistupovat k rodině jako k suverénní jednotce. Opatření by měla ponechávat prostor pro autonomní rozhodování členů rodiny v jejich potřebách. Otázka týkající se respektu rodičovské autonomie a soukromí rodiny je nanejvýš etická a morální. Jednotlivá opatření rodinné politiky by neměla představovat překážku ve svobodné volbě rodičů v jejich záležitostech. A to i za předpokladu, že je ve společnosti obecně uznáváno, že hlavní funkce rodiny v podobě péče a výchovy potomků jsou významné pro celou společnost a jejich podpora je vnímána jako investice do budoucího rozvoje obyvatelstva.

Význam rodinné politiky je nepopiratelný. Každý stát přistupuje k plnění úkolu o zkvalitňování rodinného klimatu ve společnosti jinak. Různorodost ve využití nástrojů rodinné politiky a rozsahu v jejich uplatnění

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

vyplývá z odlišných principů, na kterých stojí národní sociální systémy, jehož součástí je rodinná politika. Důvody odlišností lze spatřovat v historickém vývoji, kulturních odlišnostech, morálních a etických principech, ekonomické a demografické situaci i v jiném institucionálním uspořádání. Přestože se objevují snahy o harmonizaci sociální politiky v členských zemích EU a zastánci tzv. maximalistického přístupu by nejraději odebrali kompetence členským státům na úkor posílení integrace, prozatím došlo pouze k prosazení sdílené pravomoci v oblasti sociální politiky. Na jejím základě je členským zemím a EU umožněno přijímat legislativu a opatření, jež se nevylučují. Odpovědnost za činnost v oblasti rodinné politiky mají v první řadě členské státy. EU má však možnost ovlivňovat jednotlivá opatření prostřednictvím vydávaných doporučení a také formou finanční podpory v rámci EU fondů.

Zdrženlivost v integraci přístupů rodinné politiky je žádoucí i z hlediska různých vývojových stádií, ve kterých se jednotlivé země nacházejí. Opatření garantující minimální úroveň zabezpečení příjmů rodinám s dětmi existuje ve všech vyspělých zemích, nicméně otázky podpory sladování rodinného a pracovního života jakož i flexibilní formy zaměstnávání umožňující snazší skloubení rodičovských povinností jsou v některých zemích prozatím v plenkách.

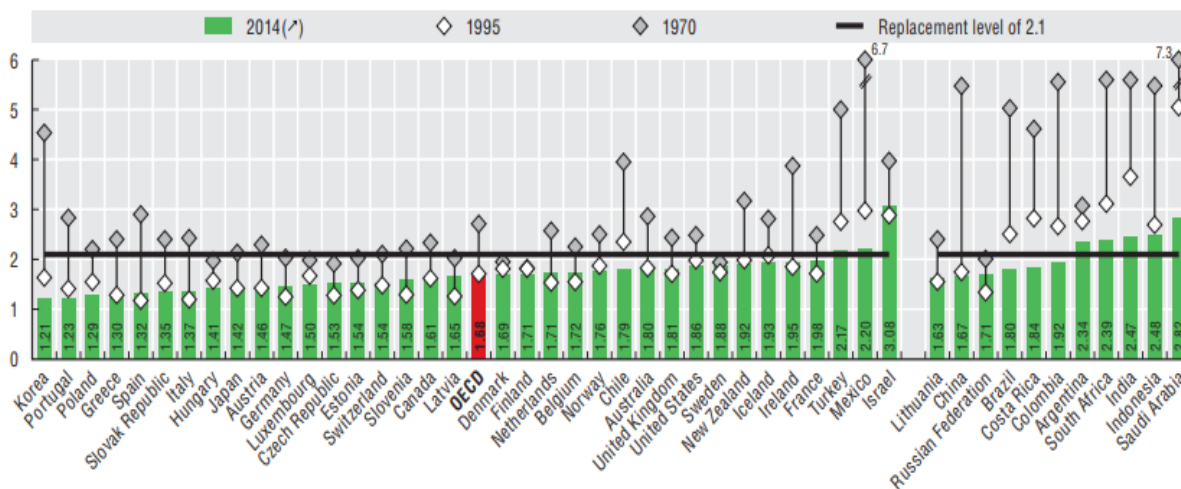
Jelikož naráží na fakt, že ve světě, potažmo v Evropě není nic stejného, při hodnocení rodinné politiky bychom měli znát stávající situaci a okolnosti týkající se rodin. Následující text se zabývá komparací a hodnocením rozdílů mezi zeměmi v ukazatelích, jež mají souvislost s aktivitami v rodinné politice. Spíše než samotným hodnocením účinnosti rodinné politiky, která se dá jen obtížně vyjádřit a měřit, se následující text zaměřuje na nastavení sociálního systému, organizaci aktivit podporující rodiny s dětmi a situaci na trhu práce související s uplatněním rodičů v zaměstnání.

1. Úhrnná plodnost

Ukazatel úhrnné plodnosti reprezentuje jeden ze základních demografických ukazatelů vyjadřující populační zdraví země. Intenzita plodnosti populace se udává jako počet dětí narozených jedné ženě během jejího reprodukčního období, tj. věk ženy 15 až 49 let. Za hraniční hodnotu potřebnou k prostému zachování reprodukce populace se obvykle považuje hodnota 2,1 dítěte na jednu ženu.

Graf 1: Míra plodnosti v zemích OECD v roce 1970, 1995 a 2014

Zdroj: OECD, 2016

Graf představuje míru plodnosti v zemích OECD ve vybraných letech 1970, 1995 a 2014. Na první pohled je zřejmé, že zatímco v roce 1970 dosahovala většina zemí úroveň prostého udržení početního stavu populace (2,1) v pozdějším období let 1995 a 2014 této hranice dosahuje jen malá část zemí. Konkrétně se jedná o země s nižším HPD na hlavu. Žádná z uvedených evropských zemí nedosahuje v současnosti ani hranice 2 dětí na jednu ženu. Největší porodnost v evropském regionu pozorujeme ve Francii, Irsku, Švédsku a na Islandu.

Vypovídající schopnost grafu nelze přeceňovat, neboť míru plodnosti ovlivňuje celá řada faktorů a okolností, které podmiňují rozhodování populace o založení rodiny. Tvzení, že např. rodinná politika je v Belgii (1,72) účinnější ve smyslu motivace k reprodukci než v České republice (1,53) se nemusí zakládat na pravdě. Bohužel se s takovými výroky v médiích setkáváme. Úhrnná plodnost je v Belgii jednoznačně ovlivněna přílivem migrantů, zejména z arabských zemí zmítaných válečnými konflikty, jejichž míra plodivosti je výrazně vyšší než v Evropě. Úhrnná plodnost je pro srovnání v Sýrii 3 děti na jednu ženu, obdobně tomu je v Iráku (4,4) a v Afgánistánu (4,8)(The World bank, 2018). Belgie patří k zemím s největším nárůstem migrantů, jež získávají státní občanství. V roce 2015 získalo v Belgii státní občanství o 8 300 více rezidentů než v roce 2014 (Eurostat, 2017a), čímž zaujímá druhé místo po Itálii.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Míru plodnosti v některých evropských zemích ovlivňují migranti a především muslimské rodiny, jež přicházejí z oblastí, kde je průměrný počet potomků v rodině vyšší. Zatímco porodnost domácích rezidentů zůstává téměř stejná, porodnost nově příchozích cizinek je vyšší a celkový průměr se tak zvedá. Tuto situaci nalezneme i v soudobém Německu. Jejich celková úhrnná plodnost překročila v roce 2015 hranici 1,5 dítěte na jednu ženu a dosáhla úrovně, jež mělo Německo naposledy v roce 1982. Vyšší plodivost byla však statistiky identifikována pouze u rodiček s cizí státní příslušností.

Při detailním pohledu na úhrnnou plodnost v ČR zjistíme, že její úroveň již šestým rokem za sebou roste. V roce 2016 dosahovala hodnoty 1,63 dítěte na jednu ženu, čímž jsme se přiblížili úrovni 90. let 20. století¹. Přes pozitivní trend se ale stále nejedná o úroveň tzv. prosté reprodukce populace, kterou jsme měli naposledy v roce 1980. (ČSÚ, 2017) V ČR dochází v posledních deseti letech k zajímavému jevu, která vysvětluje nárůst porodnosti. Zatímco ještě na počátku 90. let byl věk prvorodiček před dosažením 25. roku života, v současnosti se blížíme k hranici 30 let. Tento výrazný růst průměrného věku ženy při narození 1. dítěte způsobuje, že v dnešní ČR vzrostla skupina žen v tzv. plodivém věku. Dá se říci, že se nám prolínají dvě generace, jež zakládají rodinu ve stejném okamžiku - generace tzv. Husákových dětí, narozených v 70. letech a také generace následující, jež je teprve na počátku svého produktivního věku. Tento nebývalý jev, způsobený společenskými změnami, pozitivně ovlivňuje úhrnnou plodnost.

2. Průměrný věk prvorodiček

Věkový posun žen prvorodiček demonstruje graf 2. Poukazuje na skutečnost vývoje věku ženy v okamžiku narození jejího prvního dítěte v roce 1995 a 2014. Na první pohled je patrný společný trend ve všech sledovaných zemích. Věk prvorodiček se zvyšuje a během dvou dekád vrostl v průměru za OECD o 3 roky. Nejmarkantnější skok v ukazateli můžeme vidět u ČR, Maďarska, Slovenska, Polska, Estonska a Litvy. Nejedná se o náhodu, ale o snadno vysvětlitelný jev. Země mají společný historický vývoj v 2. polovině 20. století. Země bývalého Sovětského svazu a země bývalého Východního bloku měli zvláštní pozici a velmi specifický vnitřní společenský vývoj. Po politické a ekonomické reformaci se země oprostili od závislosti na centralizovaném uspořádání a vydali se demokratickou cestou země s tržním hospodářstvím. Nové politické uspořádání, změny ve společenském klimatu, pracovní a podnikatelské možnosti a možnosti v souvislosti se vzděláním značně proměnili rodinné hodnoty. Právě faktor

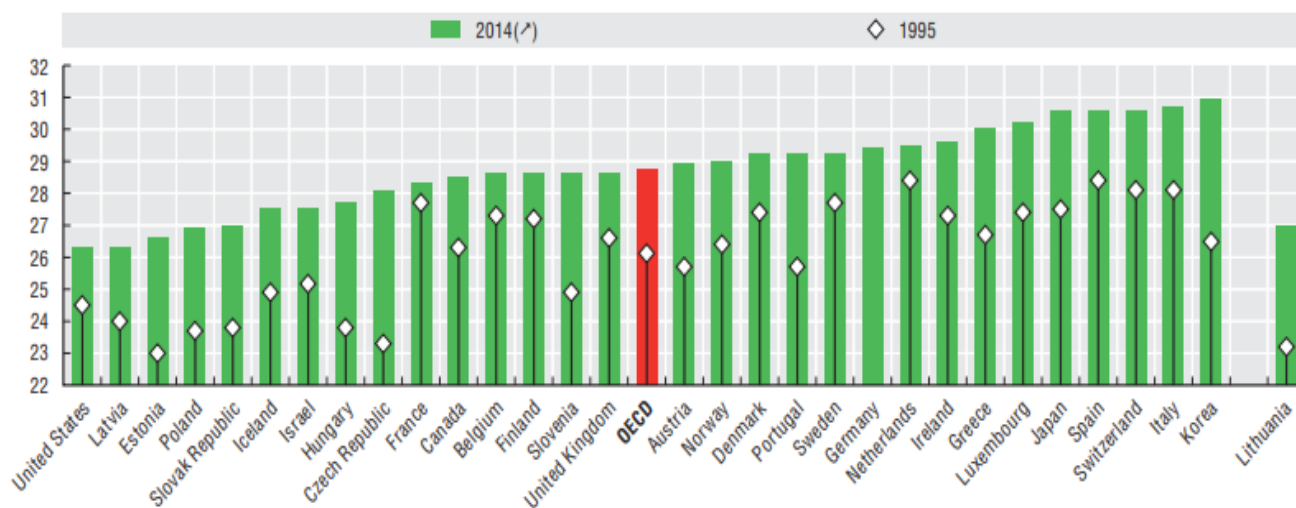
¹ V roce 1993 byla v ČR úhrnná plodnost 1,67.

dosaženého vzdělání se u žen statisticky významně projevuje jako faktor odkládání mateřství do pozdějšího věku.

V roce 2016 překročil průměrný věk prvorodiček v ČR věkovou hranici 30let. První dítě se tak Češkám v současnosti narodí o 5 let později, než tomu bylo v roce 1990. Přestože je odborníky za ideální biologický věk prvorodičky považován 25. rok života, statistiky prokazují každoroční zvyšování věku při odchodu ženy na první mateřskou dovolenou. To sebou přináší řadu zdravotních komplikací a také snížení plodnosti, jež je řešena umělým oplodněním. V případě umělého oplodnění je průměrný věk prvorodičky ještě vyšší.

Graf 2: Průměrný věk prvorodiček v zemích OECD v roce 1995 a 2014

Zdroj: OECD, 2016

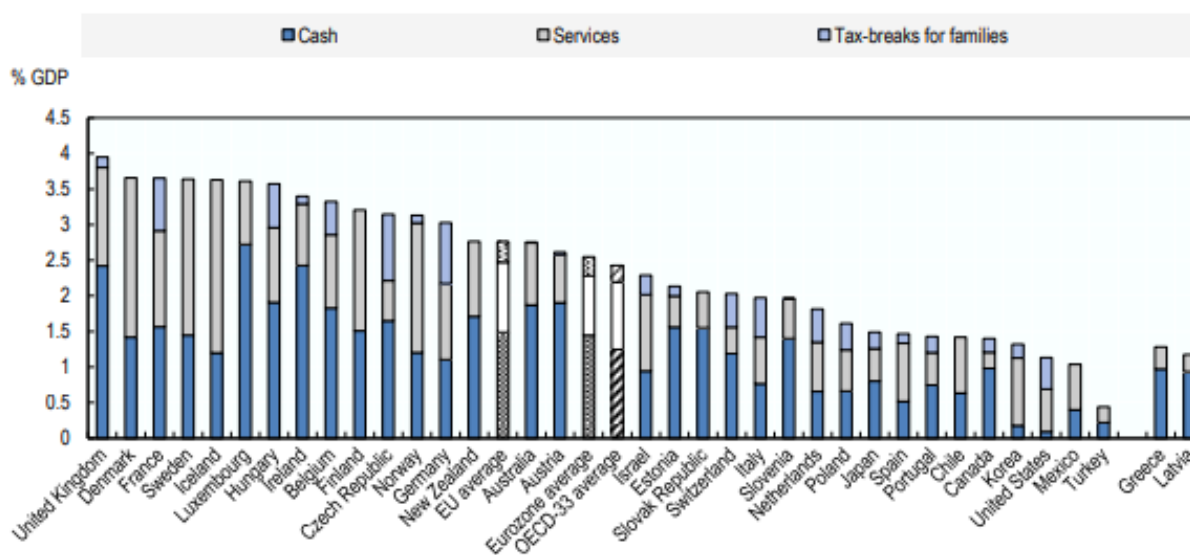
Nejmenší rozdíl mezi věkem prvorodičky v roce 1995 a 2014 identifikujeme ve Francii, Nizozemí, Belgii a Skandinávských státech (Švédsku a Finsku). V uvedených zemích nedošlo k dramatickému vývoji v politickém uspořádání, jež by měl velký vliv na načasování rodičovství. Podmínky a okolnosti mající vliv na plánování potomků se během sledovaných dvou desetiletí výrazně nezměnily.

3. Výdaje na rodinnou politiku

Podíváme-li se na srovnání výdajů, jež vynakládají země na rodinnou politiku v poměru k HDP, podpora rodin v ČR je z pohledu tohoto ukazatele jen lehce nad průměrem zemí OECD. Poslední data pro komparaci jsou z roku 2013, nicméně stále mají vypovídající schopnost. Tematické srovnávací statistiky se vytvářejí periodicky, nikoliv však každoročně. V ČR mají výdaje na rodinnou politiku rostoucí tendenci a od roku 2005 se nacházejí nad průměrem zemí OECD. Mezi zeměmi OECD se nachází velké rozpětí ve vynakládaných prostředcích k účelu podpory rodiny. Nejvíce výdajů poskytují do této oblasti Velká Británie, Dánsko, Francie a Švédsko. Na druhé straně nejmenší podíl veřejných výdajů do rodinné politiky investují v Turecku, Mexiku, USA, Koreji a Kanadě. Proporce mezi druhy výdajů (peněžité dávky, služby rodinám s dětmi a daňové úlevy) se v zemích OECD značně odlišuje. Většina zemí, ale ne všechny, zaměřují svou pozornost více na peněžité dávky než na nefinanční transfery. Důvodem je historická souvislost a kontinuita, administrativní nenáročnost universálně poskytovaných rodinných dávek a určitá jednoduchost v interpretaci poskytování pomoci přímou finanční podporou.

Graf 3: Veřejné výdaje na rodinnou politiku v % HDP v roce 2013

Zdroj: OECD, 2017a

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Dánsko, Chile, Island, Finsko, Korea, Mexiko, Nizozemí, Norsko, Švédsko, Španělsko a USA patří k zemím vynakládající větší výdaje do oblasti služeb. Za služby pro rodinu nepovažujeme pouze zřizování jeslí a mateřských školek, ale také ochrana rodičů s malými dětmi před hrozbou sociálního vyloučení, služby posilující partnerská a manželská soužití, zvyšování rodičovských kompetencí, poradenství v oblasti rodičovství a otázek harmonizace pracovního a rodinného života. Součástí služeb pro rodinu je podpora rodičů a dětí v systému náhradní rodinné péče a pomoc rodinám se specifickými potřebami (rodiny, jež z různých příčin nedokážou plnit rodinné funkce a materiálně se zabezpečit).

Daňové úlevy pro rodiny jsou nejméně využívaným nástrojem, nicméně v ČR, Francii, Německu, Maďarsku a Itálii dosahují celkové daňové úlevy pro rodiny více jak 0,5 % HDP. Variabilita v nastavení daní v uvedených zemích je značná. Většinou se odvedené daně ve většině členských zemí OECD liší v závislosti na počtu vychovávaných dětí a to jednoduchým algoritmem – čím více dětí, tím větší daňová úleva na každé další dítě. Daňové úlevy jsou v Německu poskytovány jednoznačně v souladu se snahou o podporu porodnosti. Německo čelí hrozbě stárnutí populace velmi výrazně, jeho obyvatelstvo stárne z evropských zemí nejrychleji. Naopak jsou země jako Mexiko, Nový Zéland a Turecko, které ve výpočtu daňové povinnosti neberou v potaz počet nezaopatřených dětí.

3.1. Struktura výdajů rodinné politiky v ČR

Výdaje na rodinnou politiku se v ČR v přímé finanční podpoře a službách pohybují kolem 2,2 % HDP, zbytek tvoří daňové úlevy. Jak bylo uvedeno výše, podpora rodin je v Česku výrazně koncertována v oblasti daňových úlev. ČR poskytuje rodinám s dětmi největší podíl podpory právě přes daňové úlevy ze všech sledovaných zemí. Největší podíl na tom jistě má daňové zvýhodnění na vyživované dítě, za které se považuje nezletilé dítě do 26 let soustavně se připravující na své budoucí povolání. Od roku 2018 je možné na první dítě uplatnit částku 15 204 Kč, na druhé dítě 19 404 Kč a na třetí a každé další dítě 24 204 Kč ročně. V případě dítěte se zdravotním postižením, jsou daňová zvýhodnění uplatněná v dvojnásobné výši.

Novou legislativní úpravou je možné uplatnit také daňové zvýhodnění na dítě navštěvující předškolní zařízení. Výdaje rodičů spojené s umístěním nezletilého dítěte do mateřské školy jsou jim vráceny prostřednictvím daňové slevy v ročním daňovém zúčtování. Maximální roční částka na jedno dítě, u

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

kterého rodič může uplatnit daňovou slevu známou pod názvem „školkovné“ je rovna minimální mzdě stanovené v národním hospodářství pro daný rok. Pro rok 2018 se jedná o částku 12 200Kč.

Služby pro rodiny s dětmi jsou v ČR oproti tomu rozvinuté o dost méně, než je tomu v ostatních zemích OECD. V této oblasti se otevírá možnost pro rozšiřování nabídky dalších služeb, jež odpovídá současnému trendu rodinných politik.

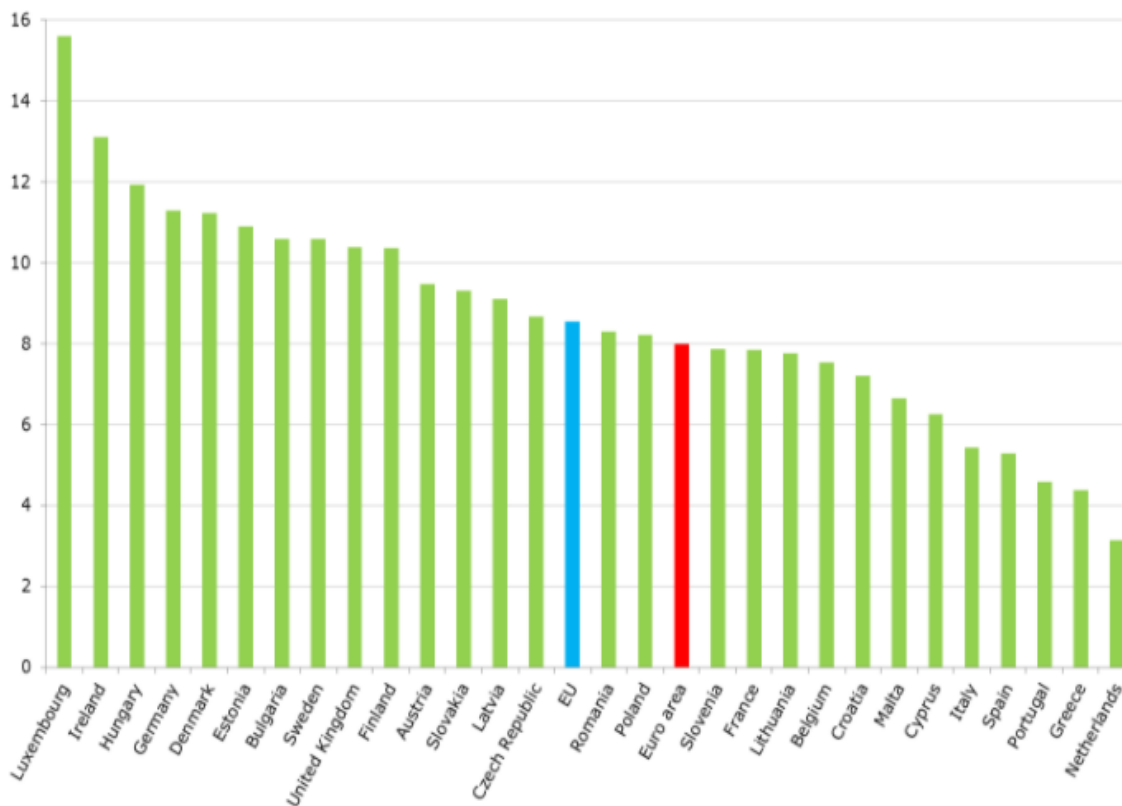
Přímá finanční podpora je většinou mezi klienty sociálního systému oblíbená a vítaná. Výdaje na peněžní transfery rodinám s dětmi jsou v Česku poskytovány lehce nad průměrem zemí EU i zemí OECD. Nejvíce jsou přímými transfery podporovány rodiny s nejmladšími dětmi, tj. do 3 let věku, prostřednictvím peněžité podpory v mateřství a rodičovského příspěvku. Dvě rodinné dávky, které tvoří významnou část peněžních transferů rodinám, jsou od 1. února 2018 rozšířeny o otcovskou poporodní péči (otcovská). Otcovská je novou dávkou nemocenského pojištění, která umožňuje čerstvým otcům pobírat týdenní finanční podporu v prvních šesti týdnech života jejich dítěte v rozsahu stejném jak je tomu u peněžité podpory v mateřství. Mezi další dávky podílející se na přímé finanční podpoře rodinám s dětmi patří porodné, příspěvek na dítě, ošetřovné, příspěvek na bydlení a od roku 2018 dlouhodobé ošetřovné a dávky pěstounské péče.

3.2. Výdaje rodinné politiky jako součást sociálních výdajů

Pohled na výdaje do oblasti rodinné politiky vztažené k hodnotě HDP ještě nemusí nic vypovídat o významu těchto výdajů v rámci celkově vynaložených prostředků státu do sociální oblasti. K tomuto účelu poslouží následující graf 4. Podíl rodinných dávek na celkových sociálních transferech poukazuje na relativní význam pro-rodinných dávek v rámci celého systému sociálního zabezpečení. Lze pozorovat značnou variabilitu v tomto ukazateli v zemích EU pohybující se od 15,6 % v Lucembursku do 3,1 % v Nizozemí.

Graf 4: Podíl rodinných dávek na celkových sociálních transferech (%) v EU v roce 2014

Zdroj: Eurostat, 2017b

Lucembursko je lídrem ve výdajích na rodinné dávky v podílu k celkovým sociálním výdajům. Největší zásluhu na tom měly tamější rodinné přídavky, které byly velmi štědře nastavené. Reformou rodinných přídávků, která vešla v platnost od 1. srpna 2016, došlo ke snížení částek přídávků na děti u druhého a dalšího narozeného dítěte v domácnosti. Rodiče mají nárok na dávku pro každé dítě ve stejné výši 265 EUR. Výše dávky nezáleží na počtu dětí v domácnosti, tj. nově nejsou zvýhodněny vícečetné rodiny. Částka přídávku na děti se zvyšuje s věkem dítěte (20 EUR navíc pro dítě starší 6 let, 50 EUR navíc pro dítě starší 12 let). Navíc se zkrátil nárok na dávku z původního vyplácení přídávku do 27 let věku studujícího „dítěte“ na možnost čerpání dávky pouze do 25 let věku. (Le portail officiel du Grand-Duché de Luxembourg (2016) V souladu s těmito změnami dojde pravděpodobně k celkovému poklesu vynakládaných výdajů na rodinnou politiku, přesto nepůjde o dramatický posun směrem k zemím, jejichž výdaje se nacházejí pod průměrem EU.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Na druhé straně stojí země, Nizozemí, Řecko, Portugalsko, Španělsko, Itálie, Kypr a Malta, s nízkými podíly výdajů na pro-rodinné dávky vztaheno k HDP. S výjimkou Nizozemí, jemuž bude věnována pozornost níže, se jedná o země stejného jižního regionu. Tyto země mají v pojetí sociální politiky mnoho společného. V původním vymezení modelů státu blahobytu podle Esping-Andersena (1990) nebyl jižní region vyjma Itálie popsán. Odborníci reagující na Esping-Andersonovu typologii kritizovali jeho opomenutí jižních států. Až v druhé polovině 90. let byla Ferrerou (1996) charakterizována dodatečná čtvrtá kategorie tzv. „jižanských“, „rudimentárních“, „latinských“ zemí se specifickými charakteristikami sociálního systému. Latinské státy mají podle Ferrery (1996) nízkou úroveň rozšíření sociálních služeb, nejasně formulované sociální minimum, roztržštěnou sociální strukturu, výskyt specifického fenoménu duality na trhu práce a jsou charakterizované menší mírou zásahu státu do sociální oblasti.

Menší stupeň angažovaností státu v sociální politice spolu se silnou tradicí klasických funkcí rodiny představuje v konečném důsledku nízkou úroveň služeb zajišťující péče o předškolní děti. Tuto péči obstarávají rodiče v souladu s přetrvávající silnou pozicí rodiny ve společnosti, jež sehraává ústřední roli v oblasti sociálních služeb, tj. i v případě péče o závislé členy rodiny. Rodinná politika v těchto zemích odpovídá tzv. refamilizaci, tj. přesunu odpovědnosti péče o děti předškolního věku výhradně do samotných rodin. Nutno však dodat, že v některých zemích jižního typu (např. Itálie) dochází v posledních letech k formování nových opatření, které nesou prvky státem koordinované rodinné politiky a směřují k celistvé koncepci rodinné politiky více ovlivňované veřejnou autoritou.

Příklad Nizozemí a jejich přístupu k rodinné politice je velmi specifický. Proto zde uvedu stručnou charakteristiku rodinné politiky zejména v období raného věku dítěte v této zemi. Rodičovská dovolená je na rozdíl od ČR krátká (3 měsíce), neplacená (existují výjimky u kolektivních smluv některých zaměstnavatelů, jež poskytují určitou finanční podporu rodiči v tomto období, tzv. rodičovský příspěvek) a její čerpání je velmi flexibilní (lze rozložit až do dvou let věku dítěte). Celý nizozemský systém rodičovské dovolené je velmi orientovaný na osobní odpovědnost rodičů za péči o děti a je výrazně spojen s ekonomickou aktivitou rodičů. Stát motivuje rodiče, aby se alespoň částečně udrželi na trhu práce, o čemž vypovídá největší podíl zkrácených pracovních úvazků v celé EU. Téměř polovina všech zaměstnanců (49,7 %) a více jak tři čtvrtiny žen (76,4 %) pracuje na zkrácený úvazek (Eurostat, 2018). Systém rodinné pomoci významně podporuje pracující a studující rodiče. Zajištění péče o děti do čtyř let je v Nizozemí možné téměř výhradně u soukromých poskytovatelů. Možnou alternativou jsou zdejší

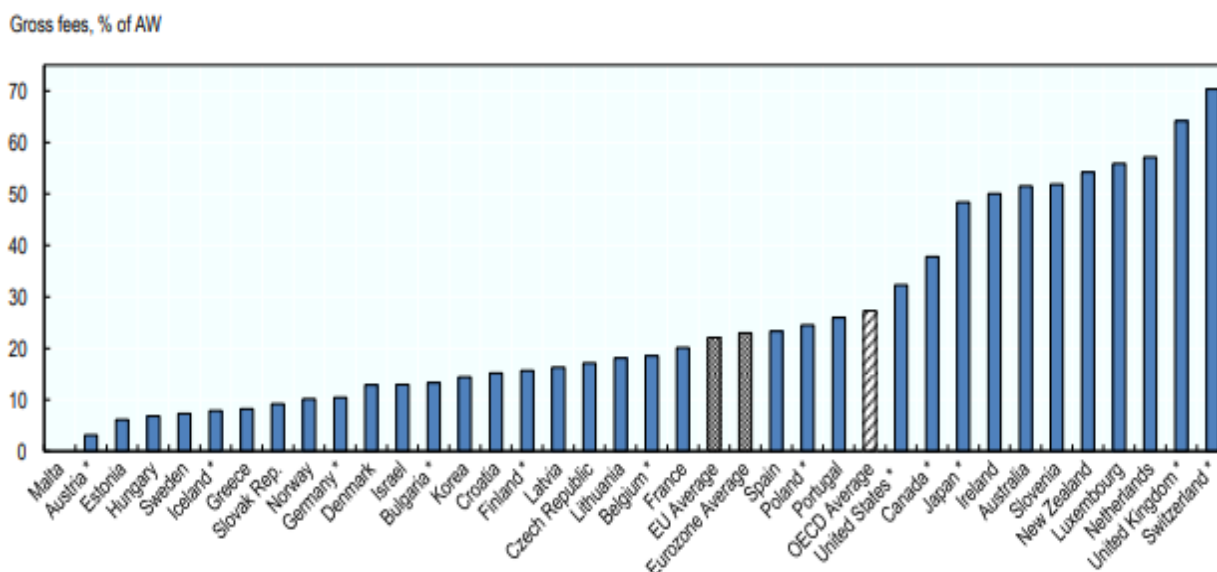

chůvy v domácnosti, které musí splňovat přísné podmínky. Komerční a poměrně nákladné služby využívají zejména pracující rodiče, kterých je většina. Ti se o celkové náklady na péči o dítě dělí proporcčně se státem a zaměstnavatelem. Břemeno nákladů tak nenesou sami.

Celkové hrubé náklady na zajištění péče o děti v předškolních zařízeních je v Nizozemí po Švýcarsku a Velké Británii třetí nejdražší. Hrubé náklady na zajištění péče o děti, tedy náklady bez jakýchkoliv příspěvků ze strany státu a zaměstnavatele, činí v případě dvou dětí do 3 let v domácnosti více jak 50 % průměrného příjmu. V porovnání s ČR, jejíž výdaje v tomto směru nedosahují ani 20 %, náklady na předškolní vzdělávání i s přihlédnutím na příspěvek ze strany státu a zaměstnavatelů značně zatěžují rodinný rozpočet nizozemské rodiny. (OECD, 2017b) Tuto skutečnost zachycuje graf 5.

Graf 5: Hrubé náklady na předškolní péči o děti v EU a OECD, 2015

(Hrubé náklady na zajištění předškolní péče pro dvě děti (2 a 3 roky) v rozsahu celodenní péče jako procentuální podíl z průměrného příjmu)

Zdroj: OECD, 2017b

4. Mateřská a rodičovská dovolená

V oblasti rodinné politiky dochází často ke srovnání nárokové pracovní volna, tj. období vyhrazené pro péči o nejmladší dítě v domácnosti. Délka mateřské dovolené se v zemích EU pohybuje od 6 týdnů

v Portugalsku až po 58,6 týdnů v Bulharsku. Výše dávky v tomto období je také velmi variabilní. Zatímco např. v Estonsku, Polsku, Chorvatsku, Portugalsku, Německu a dalších zemích je výše dávky poskytována ve 100 % průměrného předchozího výdělku v USA je mateřská dovolená neplacená. Mateřská dávka je po porodním první významnou rodičovskou dávkou poskytována po narození dítěte a je ve většině zemí poskytována ve výši přesahující 50 % průměrného předchozího výdělku. Délku mateřské dovolené nelze korektně hodnotit bez znalosti délky navazující rodičovské dovolené, kterou znázorňuje graf 7.

Graf 6: Délka placené mateřské dovolené v zemích EU a OECD v roce 2016

(Průměrná výše mateřského příspěvku pro rodiče jako % průměrného národního příjmu)

	Paid maternity leave	
	Length in weeks	Payment rate (%)
Bulgaria	58,6	78,4
Greece	43,0	54,2
United Kingdom	39,0	30,9
Slovak Republic	34,0	70,0
Croatia	30,0	100,0
Czech Republic	28,0	62,6
Ireland	26,0	34,3
Hungary	24,0	70,0
EU average	21,8	-
Italy	21,7	80,0
Estonia	20,0	100,0
Poland	20,0	100,0
Eurozone ave.	19,1	-
Australia	18,0	42,3
Chile (a)	18,0	100,0
Denmark	18,0	53,6
New Zealand	18,0	42,6
Cyprus (c,d,e)	18,0	75,2
Lithuania	18,0	100,0
Malta	18,0	87,0
Romania	18,0	85,0
OECD average	18,0	-
Finland	17,5	74,4
Costa Rica	17,3	100,0
Canada	17,0	48,4
Austria (a)	16,0	100,0
France (a)	16,0	94,2
Latvia	16,0	80,0
Luxembourg	16,0	100,0
Netherlands	16,0	100,0
Spain	16,0	100,0
Turkey	16,0	66,0
Belgium	15,0	64,1
Slovenia	15,0	100,0
Germany (a)	14,0	100,0
Israel (b)	14,0	100,0
Japan	14,0	67,0
Switzerland	14,0	56,4
Iceland	13,0	59,7
Norway	13,0	97,9
Korea	12,9	79,5

Sweden	12,9	77,6
Mexico	12,0	100,0
Portugal	6,0	100,0
United States	0,0	0,0

Zdroj: OECD, 2017c

Podle posledních dat je nejdelší rodičovská dovolená poskytovaná v Estonsku v délce 146 týdnů, Finsku (143,5 týdně), Maďarsku (136 týdnů) a Slovensku (130 týdnů). Česká republika se nachází v tomto žebříčku za Slovenskem na 5. místě, což odpovídá rodičovské dovolené uplatňované do 2 let věku dítěte. Nejedná se o chybu, přestože víme, že v ČR je umožněno setrvat na rodičovské dovolené až do 4 let věku dítěte. V metodice statistiky se uvádí, že v případě ČR se délka odvozovala od racionálního rozhodnutí rodičů, kteří si při nároku na paušální částku rodičovského příspěvku zvolí nejkratší možnou variantu, tj. délku do 2 let věku dítěte (platilo pro rok 2016, od roku 2018 je možné pobírat rodičovský příspěvek v ještě kratším čase). Na základě těchto informací můžeme konstatovat, že v ČR je možné čerpat rodičovskou dovolenou v nejdelší možné délce.

Na první pohled je zřejmé, že v řadě zemí již rodiče při čerpání rodičovské dovolené nemají nárok na žádnou dávku. Jedná se o Řecko, Irsko, Nizozemí, Španělsko, Švýcarsko, Velkou Británii, Maltu a další. V těchto zemích je rodič odkázán pouze na příjem partnera, či naspóřené prostředky. Na druhé straně jsou země, které poskytují vysokou náhradu předchozího příjmu, např. Slovinsko a Litva. Odděleně je třeba uvést i země, které poskytují rodičům příspěvek v paušální částce, stejně jako tomu je i v ČR ve výši 220 000Kč v případě jednoho dítěte, 330 000Kč v případě narození vícero dětí. Jedná se o Belgie, Polsko, Slovensko a Rakousko.

Graf 7: Délka placené rodičovské dovolené v zemích EU a OECD v roce 2016

(Průměrná výše rodičovského příspěvku pro rodiče jako % průměrného národního příjmu)

	Paid parental leave	
	Length in weeks	Payment rate (%)
Estonia	146,0	44,5
Finland	143,5	19,2
Hungary	136,0	40,4
Slovak Republic	130,0	23,0
Czech Republic	82,0	43,4
Latvia	78,0	51,9
Norway	78,0	41,3
Korea	52,0	28,5
Bulgaria	51,9	37,7
Austria (b)	44,0	80,0
Germany (b)	44,0	65,0
Japan	44,0	59,9

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Lithuania	44,0	100,0
EU average	43,8	-
Sweden	42,9	57,7
Eurozone ave.	41,4	-
Romania (b)	38,7	85,0
OECD average	37,2	-
Slovenia	37,1	90,0
Canada	35,0	54,9
Denmark	32,0	53,6
Poland	32,0	67,5
France (b)	26,0	14,5
Italy	26,0	30,0
Luxembourg	26,0	38,4
Croatia	26,0	33,6
Portugal	24,1	59,6
Belgium	17,3	20,2
Iceland	13,0	59,7
Chile (b)	12,0	100,0
Australia	0,0	0,0
Greece	0,0	0,0
Ireland	0,0	0,0
Israel (c)	0,0	0,0
Mexico	0,0	0,0
Netherlands	0,0	0,0
New Zealand	0,0	0,0
Spain	0,0	0,0
Switzerland	0,0	0,0
Turkey	0,0	0,0
United Kingdom	0,0	0,0
United States	0,0	0,0
Costa Rica	0,0	0,0
Cyprus	0,0	0,0
Malta	0,0	0,0

Zdroj: OECD, 2017c

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Použité zdroje

ČSÚ (2017), Aktuální populační vývoj v kostce. <https://www.czso.cz/csu/czso/aktualni-populacni-vyvoj-v-kostce>

OECD (2016), Society at a Glance 2016: OECD Social Indicators, OECD Publishing, Paris.
<http://dx.doi.org/10.1787/9789264261488-en>

OECD (2017a), Public spending on family benefits.
http://www.oecd.org/els/soc/PF1_1_Public_spending_on_family_benefits.pdf

OECD (2017b), Childcare support. http://www.oecd.org/els/soc/PF3_4_Childcare_support.pdf

OECD (2017c), Key characteristics of parental leave systems.
http://www.oecd.org/els/soc/PF2_1_Parental_leave_systems.pdf

Eurostat (2017a), Statistika migrace a migrující populace: Eurostat. ISSN 2443-8219.
http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Migration_and_migrant_population_statistics/cs

Eurostat (2017b), Family and child benefits in the EU. <http://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/-/EDN-20170512-1?inheritRedirect=true>

Eurostat (2018), Database, LFS main indicators, Part-time employment as percentage of the total employment, by sex and age. <http://ec.europa.eu/eurostat/data/database>

The World Bank (2018), Fertility rate, total (births per woman).
<https://data.worldbank.org/indicator/SP.DYN.TFRT.IN>

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

Le portail officiel du Grand-Duché de Luxembourg (2016), Réforme des prestations familiales.
<http://www.luxembourg.public.lu/fr/actualites/2016/08/01-allocations/index.html>

Ferrera, M. (1996). The Southern model of welfare in Social Europe, in Journal of European Social Policy. Vol 1, No. 6, pp. 17-37.

Esping-Andersen, Gøsta (1990). The three worlds of welfare capitalism. Princeton, New Jersey: Princeton University Press. ISBN 9780069028573

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

Toto dílo podléhá licenci Creative Commons
Uveďte původ – Zachovejte licenci 4.0 Mezinárodní.

